

**PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA A L'ESCOLA:
UNA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ**
**PREVENCIÓN DE LA VIOLENCIA EN LA ESCUELA:
UNA PROPUESTA DE INTERVENCIÓN**
*PREVENTION OF SCHOOL VIOLENCE:
A PROPOSAL FOR INTERVENTION*

*Elena Baixauli Gallego**

Doi:10.7203/anuari.psicologia.16.2.33

Resum

El present estudi va tenir per objectiu dissenyar un programa de prevenció de la violència a les aules de secundària. La finalitat del programa va ser avaluar la relació existent entre l'entrenament rebut per part dels nens d'un col·legi concertat a Manises, València, en habilitats de resolució de conflictes i mediació i la disminució de la violència a l'aula. El disseny utilitzat per a la realització de la investigació va ser un disseny pretest-intervenció-posttest. La mostra incloïa 24 subjectes d'edats compreses entre els 12 i els 14 anys ($M = 17.25$, $DT = 22.53$). El 58,3% eren dones i 41,7% homes. Per mesurar el canvi es va aplicar un qüestionari, abans i després de l'entrenament dissenyat ad hoc. El programa consistia en tres sessions d'intervenció d'una hora de durada durant un curs escolar. Els continguts treballats van ser el conflicte, tècniques d'escolta activa, dilemes morals i diàlegs apreciatius. Els resultats van suggerir un impacte positiu de la intervenció, els nens van incrementar significativament les seves habilitats comunicacionals i relacionals, es va disminuir l'agressivitat a l'aula.

Paraules clau: violència, prevenció, mediació, conflicte, escola.

* Profesora Asociada de la Facultad de Psicología de la Universidad de Valencia. Av. Blasco Ibáñez, 21, 46010 València. Telèfon: 963983395. Correspondència: <elena.baixauli@uv.es>.

NOTA: L'autora agraeix la col·laboració del Col·legi Sagrada Família de Manises València, especialment al director i tutor de Secundària per la seva amable disposició.

Resumen

El presente estudio tuvo por objetivo diseñar un programa de prevención de la violencia en las aulas de secundaria. La finalidad del programa fue evaluar la relación existente entre el entrenamiento recibido por parte de los niños de un colegio concertado en Manises, Valencia, en habilidades de resolución de conflictos y mediación y la disminución de la violencia en el aula. El diseño utilizado para la realización de la investigación fue un diseño pretest-intervención-postest. La muestra incluía 24 sujetos de edades comprendidas entre los 12 y los 14 años ($M=17.25$, $DT=22.53$). El 58,3% eran mujeres y 41,7% hombres. Para medir el cambio se aplicó un cuestionario, antes y después del entrenamiento diseñado ad hoc. El programa consistía en tres sesiones de intervención de una hora de duración durante un curso escolar. Los contenidos trabajados fueron el conflicto, técnicas de escucha activa, dilemas morales y diálogos apreciativos. Los resultados sugirieron un impacto positivo de la intervención, los niños incrementaron significativamente sus habilidades comunicacionales y relacionales, se disminuyó la agresividad en el aula.

Palabras clave: violencia, prevención, mediación, conflicto, escuela.

Abstract

This study aimed to design a program of violence prevention in high school classrooms. The purpose of the program was to evaluate the relationship between the training received by the children of a school concluded in Manises, Valencia, skill of conflict resolution and mediation and reducing violence in the classroom. The design used for the completion of the investigation was a pretest-intervention-posttest design. The sample included 24 subjects aged between 12 and 14 years ($M=17.25$, $DT=22.53$). 58.3% were women and 41.7% men. To measure change a questionnaire was applied before and after training designed ad hoc. The program consisted of three sessions intervention of one hour during the school year. The contents worked were the conflict active listening skills, moral dilemmas and appreciative dialogues. The results suggest a positive impact of the intervention, children significantly increased their communication and relationship skills, aggressiveness in the classroom is decreased.

Key words: violence, prevention, conflict, mediation, school.

Introducció

Els problemes de bullying, cyberbullying i violència cap als professors, la violència de gènere, la violència filio-parental i l'ús de la mateixa en diferents contextos, fa necessari la prevenció i intervenció amb els menors, ja que els xiquets d'avui seran els adults del demà, els futurs treballadors, empresaris i ciutadans.

Cava, Buelga, Musitu i Murgui (2010) exposen en la seva investigació la necessitat d'introduir programes de prevenció de la violència a les aules, argumentant que els adolescents tenen tan interioritzada la violència relacional, que quan aquesta no és una violència física, els resulta molt difícil interpretar que estan sent víctimes de la mateixa. En el seu treball, els autors destaquen que resulta evident la psicopatologia que presenten com a conseqüència de les pressions socials, com depressió o ansietat, presentant també un pitjor ajust de tipus social. Els investigadors conclouen la necessitat d'intervenir en habilitats socials amb l'alumnat i formar el professorat perquè sigui capaç de motivar i implicar l'alumnat en les seves classes.

Díaz-Aguado (2003) d'altra banda, proposa en les seves investigacions construir la igualtat de gènere i prevenir la violència des de l'adolescència, incloure en el currículum escolar la lluita contra el sexisme i la violència cap a les dones, afavorir la creació d'una identitat pròpia i positiva, realitzar intervencions i orientacions per als nois i els casos de risc, realitzar experiències de discussió i d'aprenentatge cooperatiu, integrar la prevenció de la violència de gènere dins dels Drets Humans, conèixer i identificar la violència de gènere, desenvolupar habilitats interpersonals alternatives a la violència i finalment integrar totes les intervencions en el context de la nostra societat.

A més, Díaz-Aguado (2005) exposa que hi ha pocs programes escolars de prevenció de la violència, de manera que en la seva investigació incideix en la cooperació dels equips i el treball realitzat des del currículum de la no violència, com especialment significatius per reduir la violència a les aules.

Ortega, Romera i Del Rey (2009) donen protagonisme en les seves intervencions i investigacions a la necessitat de fomentar iniciatives des dels centres per reduir la violència a les aules, partint del supòsit que és la mateixa escola la que millor pot conèixer als seus alumnes i per tant, determinar quina pot ser la millor intervenció.

D'altra banda, fan especial èmfasi en la formació del professorat, perquè pugui prevenir conflictes i detectar els comportaments agressius o aquells comportaments d'alguns alumnes que poden situar-los en una posició de risc d'exclusió social. També destaquen la col·laboració de la comunitat educativa, especialment el paper que han de tenir els pares, acompanyant a les intervencions que es realitzen des dels centres educatius.

Ortega et. col·laboradors (2009) exposen la importància de l'aprenentatge vivencial, que es pot adquirir a l'aula. Es té en compte la realització de programes específics atenent a les característiques dels alumnes, objecte de la intervenció. No menys important, és dur a terme els protocols de detecció i intervenció a les aules. Destacant finalment, la creació de materials per a utilitzar a les aules i la coordinació i cooperació amb altres centres i institucions. Amb tot això, les autores conclouen la importància de treballar les relacions interpersonals a l'aula, ja que es construeix l'aprenentatge des dels centres educatius.

En la mateixa línia d'intervenció, Monges, Martín-Antón, García-Bacete i Sanchiz (2014) assenyalen la importància dels programes de prevenció de violència per a l'alumnat amb necessitats de suport educatiu als centres escolars de Primària, ja que consideren que aquests xiquets tenen un major rebuig i victimització.

El programa Cyberprogram 2.0 (Garaigordobil i Martínez-Valderrey, 2014) evidencia la necessitat d'implementar programes socioemocionals i de prevenció de la violència a les aules, en concret per treballar la prevenció del bullying i del ciberbullying. En la intervenció es tenen en compte variables com ciberbullying, autoestima, l'empatia, la cooperació, les tècniques de resolució de conflictes, la conducta antisocial, l'agressivitat impulsiva i premeditada i el respecte a la diversitat.

Baixauli, Marín-Pérez, Molero, Montoya, Cotoí i García (2013) consideren necessari intervenir amb els pares ensenyant-los tècniques de mediació i de resolució de conflictes per tal de reduir l'agressivitat en la infància i adolescència. Els menors tenen una gran capacitat d'empatia, de posar-se al lloc de l'altre, és per això que si fem servir metodologies la base estigui en viure en primera persona les experiències de l'altre, els ajudi a modificar la seva conducta. La manca de llocs i moments per al diàleg, aïlla a la joventut d'avui i els deriva a un món difícil i canviant, amb molts riscos i amb molt pocs recursos per enfrontar-se. Els menors segueixen en ocasions a models que transmeten els mitjans de comunicació, que lluny de ser models els submergeixen en un món d'ignorància i de falta de coneixement. En alguns contextos com les situacions esportives, lluny de generar valors positius, es converteixen en llocs on exercir una violència gratuïta. Y les xarxes socials, amb el seu anonimats, permeten adoptar múltiples personalitats, de vegades alienes a la legalitat. Els menors ens han demostrat sempre el gran talent i potencial creatiu que tenen.

Díaz-Aguado (2010) de la mateixa manera, assenyalava el paper de la mediació entre la família i l'escola com a prevenció de la violència.

Villanueva, Usó i Adrián (2013) també evidencien en el seu estudi la validesa dels programes de mediació entre iguals, donant suport a la necessitat d'implantar aquest tipus de programes en els centres escolars com a procediment preventiu dels problemes d'assetjament escolar.

Segons Adell i Estreder (2008), el Consell Escolar necessàriament ha de participar en els processos de convivència i mediació escolar, des del seu inici en la planificació dels projectes, la formació i intervenció, fins al final l'avaluació del projecte. Entre les seves funcions es recull la detecció de problemes de convivència escolar, generar una cultura de resolució de problemes positiva, conèixer i practicar les tècniques de comunicació i diàleg, la gestió dels problemes de forma no violenta, utilitzar la metodologia de la mediació mitjançant dinàmiques de grup, activitats per afavorir l'empatia, l'assertivitat i el pensament alternatiu.

La mediació

La mediació es va iniciar, a la segona meitat dels anys 70, als Estats Units i amb el temps ha anat estenent a altres països i al nostre entorn (Baixauli, 2002).

La funció del mediador consisteix a ajudar les parts a decidir com afrontar la solució del conflicte, afavorint que elles mateixes estableixin acords viables, satisfactoris i capaços de respondre a les seves necessitats. La mediació proporciona un procés i un escenari que amb la intervenció dels subjectes condueix a les parts a comunicar-se de manera constructiva, col·laborativa per resoldre el problema, crear opcions i evitar el deteriorament de les relacions. La mediació afavoreix l'obertura cap a noves formes d'interpretació de la disciplina, les relacions interpersonals, l'autoritat i la presa de decisió, en situacions que necessiten imparcialitat i responsabilitat. En la mediació es millora la comunicació, la comprensió mútua i l'empatia entre els membres del sistema, així com oferir informació sobre recursos que permetran a les parts en conflicte prendre les seves pròpies decisions i aplicar les seves solucions. El mediador, en general, es caracteritza per la seva imparcialitat, creativitat, habilitats de comunicació, flexibilitat, empatia, capacitat d'escolta, capacitat per generar confiança, autocontrol, actitud conciliadora, maneig adequat de conflictes, capacitat de negociar, motivar cap a l'acord i sobretot deixar que les parts decideixin. El coneixement personal d'aquestes persones és imprescindible per saber les seves limitacions davant els conflictes per poder arribar al major grau d'imparcialitat possible. Es considera important l'obertura per al mediador per la capacitat que ha de tenir per estar obert a experiències noves pel que fa a altres formes de vida i resolució de conflictes generats per altres que poden resultar no acords amb una escala de creences i valors personals. Una persona assertiva afavoreix la comprensió i ajust de la comunicació, contaminada emocionalment en la major part dels conflictes, arribant amb el seu exemple a influir en un aprenentatge per imitació en les sessions en què es porta a terme la mediació. Una autoestima positiva del mediador implica la possibilitat de ser objectiu amb les pròpies limitacions i capacitats per fer front a un procés de mediació. La capacitat de resoldre pro-

blesmes suposa que el mediador disposa de l'habilitat per identificar dificultats, flexibilitat, creativitat i la capacitat de resoldre conflictes, característiques que són necessàries en qualsevol procés de mediació. L'empatia és important per als mediadors ja que la capacitat per reconèixer i comprendre els sentiments i actituds d'altres, així com les circumstàncies que afecten en un moment determinat, va incrementar la possibilitat d'intervenir de forma imparcial i neutra. L'equilibri emocional és fonamental per controlar les emocions que poden generar les parts sotmeses a estats de tensió provocades pel propi conflicte. La flexibilitat ens indica la capacitat de veure i acceptar els diferents matisos que pot tenir una situació. El mediador flexible és capaç d'escoltar les parts, observar el que passa en cada moment i poder així facilitar possibles alternatives de solució. La independència ajuda a poder delegar en les altres persones la decisió d'organitzar i dirigir la seva vida sense necessitat de l'aprovació d'un tercer. La reflexivitat promou conductes després d'una adequada reflexió i pensament, la paciència i respostes equilibrades amb un ritme adequat. La tolerància a la frustració afavoreix la flexibilitat i el control a l'hora d'acceptar que l'opinió del mediador o bé la seva forma personal d'haver resolt un conflicte no és la triada per les parts. Tendeix a afavorir l'ésser capaç d'acceptar que per a altres persones ha solucions diferents davant del mateix problema. El mediador és una persona amb una forta convicció moral (Baixauli, 2002).

Raonament moral

Com bé sabem, els nens es desenvolupen a nivell evolutiu de forma diferent i dins d'aquest desenvolupament, és fonamental el desenvolupament moral.

La nostra consciència té com a paper el realitzar uns determinats judicis sobre el que hem de fer o no. Kohlberg (1984), va estudiar la consciència partint dels judicis morals, que es realitzaven partint dels raonaments dels dilemes morals. L'autor defensa l'existència d'uns esquemes universals de raonament.

Per Kohlberg, el desenvolupament moral d'una persona passa per tres nivells, el nivell preconvencional, el nivell convencional i el nivell postconvencional.

En el nivell Preconvencional, les normes es respecten per obediència o per por al càstig. En aquest nivell també es compleixen les normes si afavoreixen els propis interessos. Però no es té en compte el paper que juguen les normes per al funcionament d'una societat.

En el nivell convencional, les persones viuen identificades amb el grup. Es tracta de complir les expectatives d'aquelles persones que es troben més properes a un mateix i per altra banda, es comencen a complir aquelles normes que afavoreixen el bé comú. És en aquest nivell, on sorgeix el raonament moral.

Finalment, en el nivell postconvencional, s'adquireixen els principis morals universals.

Ja que per Kohlberg el desenvolupament moral va unit al desenvolupament psicològic, és fonamental el treball del nivell convencional amb els adolescents. L'educació ha d'afavorir el desenvolupament personal, que afavoreixi el nivell postconvencional (Martí-Vilar, Manuel Vargas Villamizar, Moncayo Quevedo i Martí Noguera, 2014).

Els valors morals s'adquireixen en el si de la família i són enfortits, en ocasions pels valors que transmeten els educadors dels xiquets.

La formació de la consciència moral és possible a través d'un entrenament en dilemes morals, aquesta és la conclusió obtinguda en la investigació realitzada en educació mitjana per López (2010).

Els dilemes morals es resolen a partir de generar una situació de conflicte de valors, la persona reflexiona i desenvolupa la seva capacitat de raonar, el seu judici moral. A partir d'aquest raonament, la persona arriba a la conclusió que és correcte o incorrecte. Mitjançant la presentació dels dilemes es presenta l'interès dels estudiants (Carrillo, 1992).

Per Palma (2014) l'emoció juga un paper important en el desenvolupament moral dels adolescents. Interpretar les emocions i donar-los un nou significat ajuda al desenvolupament en els joves.

El pensament moral forma part d'una societat menys violenta és necessari per al sorgiment de ciutats i persones mediadores.

D'altra banda, entre les característiques necessàries per a ser bon mediador, no poden faltar una sèrie de valors morals.

Existeix evidència empírica, segons Samper, Díez i Martí (1998) que relaciona els aspectes emocionals i cognitius de l'empatia amb el raonament moral. Aquells xiquets amb major nivell d'estudis recorren a principis morals d'ordre superior per a resoldre problemes morals.

Els comportaments morals són aquells que tracten de desplaçar els comportaments antisocials o egoistes. Molts comportaments semblen contenir una base de universals morals, que estan present des de l'inici de la vida, pel que són innats i ja explicaven la supervivència grupal dels éssers humans (Quiroga, 2013).

Aprendre a analitzar i a resoldre els conflictes interpersonals que incloquin aspectes sobre la justícia i la solidaritat deu ser una prioritat per a l'educació moral dels alumnes (Sastre, Timó i Moreno, 1998).

Diàlegs apreciatius

Apreciar és descobrir i valorar aquells factors que són fonamentals en una organització o en un grup (Cooperrider i Witney, 2005). Es treballava des indagacions amb un «nucli de canvi positiu», rescatant aquelles situacions que en passat van ser positives i poder així visualitzar el que podrà ser millor de cara al futur.

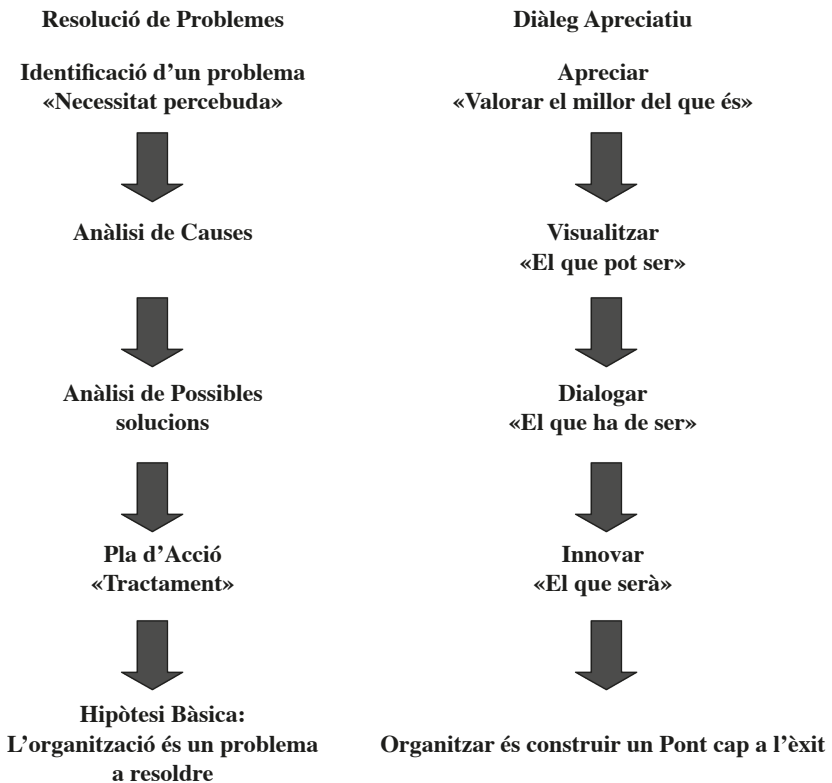
Cooperrider i Witney (2005), assenyalen què si preguntem per problemes respondran amb problemes, per tant l'enfocament és diferent en ser diferent la pregunta, preguntar sobre els nostres somnis generarà respostes més positives.

Els diàlegs apreciatius sorgeixen en els anys 80. Es emfatitzen aspectes positius com el benestar, la confiança i l'empatia, els valors que transmeten els Drets Humans, competències, responsabilitat social, col·laboració, imaginació, creativitat i bon clima (Barranc 2011).

Aquest mètode de resolució de conflictes es diferencia d'altres mètodes en que per arribar a la seva resolució es deuen tenir en compte les experiències del passat.

Les diferents fases del diàleg apreciatiu són: apreciar, visualitzar, dialogar, innovar i organitzar, a través de processos col·laboratius, com es pot observar a la taula 1.

TAULA 1
Diferències entre Resolució de Problemes i Diàlegs Apreciatius
(Cooperrider i Witney, 2005)



Segons Barranc (2011), els diàlegs apreciats es basen en les teories del construccionisme social i l'enfocament sistèmic. El Construccionisme social explica la importància del llenguatge i de les narratives, ja que es crea la realitat a partir del llenguatge.

Els diàlegs apreciats s'han considerat una metodologia molt útil per a l'acció social, en relació amb cooperació, implicació, entusiasme i reforç de vincles (Xarxa i Barranco, 2014).

Com vaig dir anteriorment, la mediació afavoreix un diàleg a partir de l'escolta activa, variables necessàries per a aquesta nova construcció de la realitat. Sense comunicació no hi ha relació social.

Els diàlegs apreciats estan relacionats amb l'ètica i per tant amb la metodologia dels dilemes morals.

Com podem veure són nombrosos els treballs realitzats en els centres educatius per reduir la violència a les aules, però malgrat això, pensem que sempre cal fer més intervencions.

Tenint en compte els conceptes anteriors, el present estudi té com a objectiu general analitzar els efectes d'un programa d'entrenament en habilitats de mediació a alumnes de primer de l'ESO. Mitjançant l'entrenament es pretén transmetre valors propis de la filosofia de la mediació, potenciar l'aprenentatge del procés de mediació com a mètode de solució de problemes entre els xiquets, prevenir futures conductes problema a través d'ús d'una comunicació eficaç i de la negociació i afavorir el benestar psicològic dels xiquets.

Mètode

Participants

La mostra d'estudi va estar constituïda per 24 alumnes de primer de l'ESO d'un col·legi concertat de Manises València, d'edats compreses entre els 12 i els 14 anys ($M = 17.25$, $DT = 22,53$). El 58,3% eren dones i 41,7% homes, d'un total de 50 alumnes de primer de l'ESO pertanyents al mateix col·legi. Tots els alumnes van participar activament.

La selecció del grup es va realitzar en funció de les característiques del grup, ja que es considerava que 1r B, era el grup on hi havia major nombre de xiquets problemàtics. Va ser el tutor d'estudis, juntament amb els professors els que van decidir el grup a intervenir.

Disseny i Procediment

El disseny utilitzat per a la Realització de la investigació va ser un disseny pretest-intervenció-posttest.

Per mesurar el canvi és va aplicar un qüestionari, abans i després de dir l'Entrenament dissenyat ad hoc per al grup d'intervenció. El programa consistia en tres sessions d'intervenció d'una hora de durada durante 1 curs escolar.

Els Continguts treballats van ser el conflicte, Tècniques d'escolta activa, dilemes morals i diàlegs apreciatius.

La metodologia utilitzada van ser dinàmiques de grup, debats i discussió de vídeos.

Durant la primera Sessió, és van treballar continguts com ara la comunicació verbal i no verbal, l'escolta activa i el conflicte.

Durant la Segona Sessió és van Treballar les emocions, el control de les emocions i a els dilemes morals de Kohlberg.

Instruments

Per tal d'avaluar el resultat de la intervenció és va utilitzar 1 qüestionari d'escala Tipus Likert de cinc alternatives de Resposta dissenyat ad hoc, des totalment en desacord a totalment d'acord, compost per els següents 10 preguntes:

1. Si fes ús de les tècniques milloraria la comunicació amb els altres.
2. Si fes ús de les tècniques milloraria la relació amb els altres.
3. Fer ús de les tècniques requereix un gran esforç.
4. El diàleg ajuda a resoldre problemes.
5. Cal saber escoltar.
6. Els missatges a Jo ens ajuden a expressar sentiments.
7. Ens comuniquem amb l'altre a través de la comunicació no verbal.
8. El respecte, la tolerància, la solidaritat, el diàleg són valors necessaris.
9. En les últimes setmanes he utilitzat les tècniques del taller.
10. Les tècniques que més he utilitzat són ...

Mitjançant aquest instrument s'estan mesurant variables com comunicació, escolta, empatia.

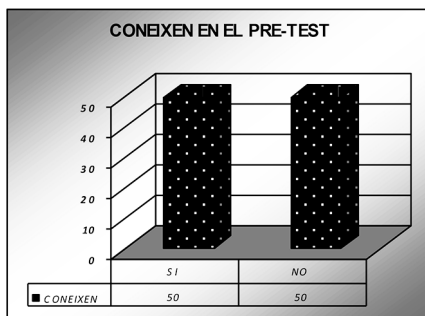
Alhora, es va realitzar un seguiment del comportament violent a l'aula, a través de l'observació del professorat i de la supervisió del tutor d'estudis.

Resultats

Respecte a l'objectiu d'analitzar els efectes d'un programa d'entrenament en mediació a alumnes de primer de l'ESO, els resultats de les enquestes assenyalen:

En el pre-test el 50% dels alumnes van manifestar no conèixer les tècniques de comunicació i mediació, mentre que el 50% restant van manifestar que si les coneixien, vegeu taula 2.

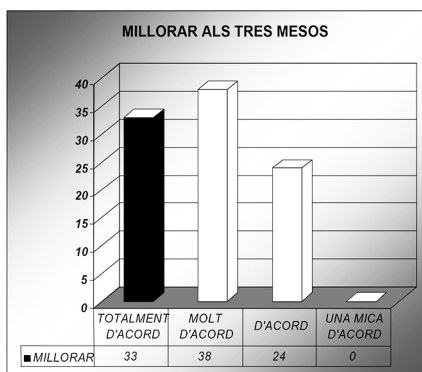
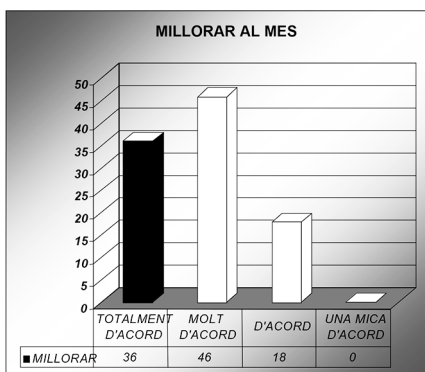
TAULA 2
Percentatge d'alumnes que coneixen les tècniques



Respecte al post-test al mes de la intervenció, els van resultar van assenyalar que respecte a la primera qüestió «si fes ús de les tècniques milloraria la comunicació amb els altres», respecte a un n = 24, el 36% van indicar estar «totalment d'acord», el 46% «molt d'acord» i 18% «d'acord».

Als tres mesos de la intervenció, els van resultar van assenyalar que respecte a la primera qüestió «si fes ús de les tècniques milloraria la comunicació amb els altres», respecte a un n = 24, el 33% van indicar estar «totalment d'acord», el 38% «molt d'acord» i el 24% «d'acord», cal observar taula 3.

TAULA 3
Nombre d'alumnes que consideren que les tècniques milloren la comunicació al mes i als tres mesos

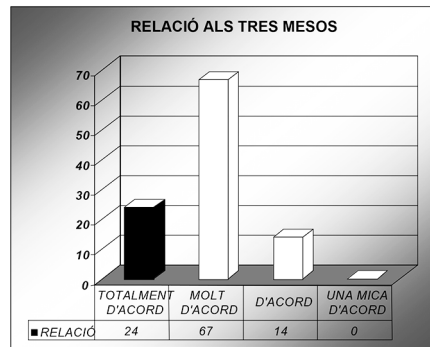
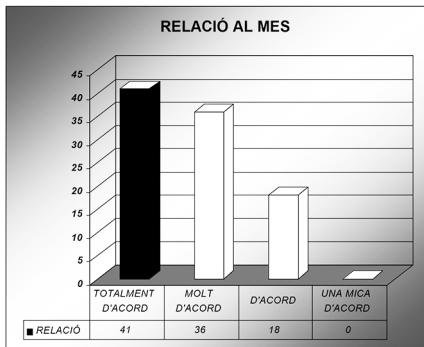


A la segona pregunta «si fes ús de les tècniques milloraria la relació amb els altres», respecte a un n = 22, el 41% van indicar estar «totalment d'acord», el 36% «molt d'acord» i 18% «de acord», al mes de l'entrenament.

Als tres mesos de la intervenció, els van resultar van indicar respecte a un $n = 22$, el 24% van indicar estar «totalment d'acord», el 67% «molt d'acord» i 14% «d'acord», com es pot veure en la taula 4.

TAULA 4

Nombre d'alumnes que consideren que les tècniques milloren la relació amb el mes i als tres mesos

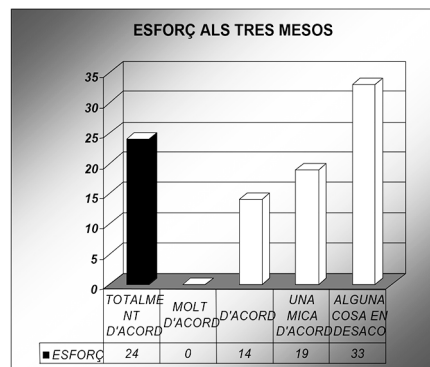
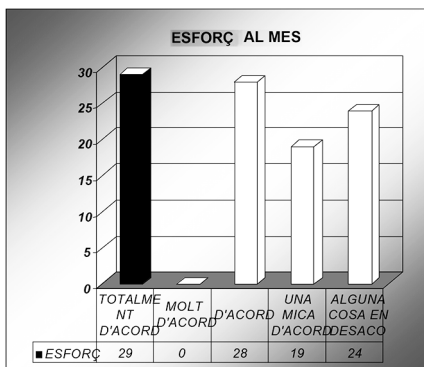


En la tercera pregunta «fer ús de les tècniques requereix un gran esforç» respecte a un $n = 22$, el 29% van indicar estar «totalment d'acord», el 28% «d'acord», 19% «una mica d'acord» i 24% «alguna cosa en desacord».

Al cap de tres mesos, a la tercera pregunta «fer ús de les tècniques requereix un gran esforç» respecte a un $n = 22$, el 24% van indicar estar «totalment d'acord», el 14% «d'acord», 19% «una mica d'acord» i el 33% alguna cosa en desacord», vegeu taula 5.

TAULA 5

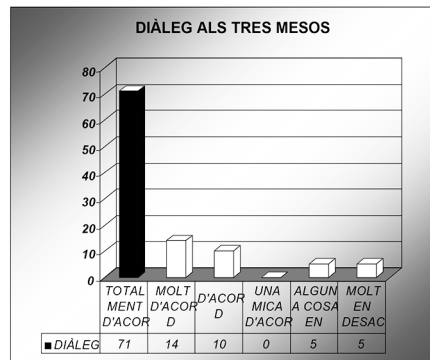
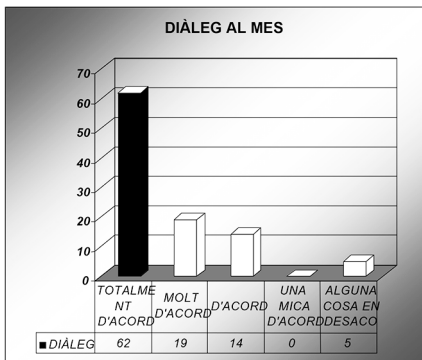
Nombre d'alumnes que consideren que les tècniques requereixen esforç al mes i als tres mesos



En la quarta pregunta «el diàleg ajuda a resoldre problemes» respecte a un n = 22, el 62% van indicar estar «totalment d'acord», el 19% «molt d'acord», 14% «d'acord» i el 5% «alguna cosa en desacord».

Als tres mesos, en la quarta pregunta «el diàleg ajuda a resoldre problemes» respecte a un n = 22, el 71% van indicar estar «totalment d'acord», el 14% «molt d'acord», 10% «d'acord» i el 5% «molt en desacord», observeu la taula 6.

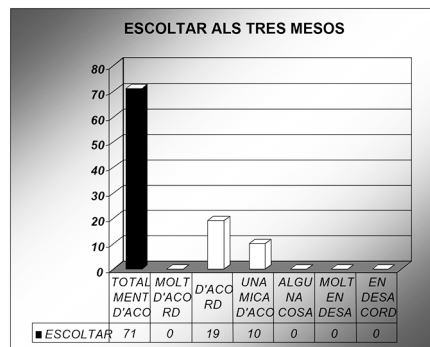
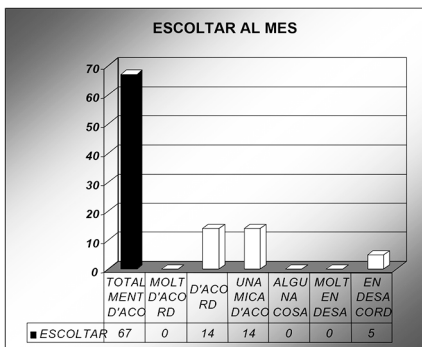
TAULA 6
Nombre d'alumnes que consideren que les tècniques requereixen diàleg al mes i als tres mesos



En la cinquena pregunta «cal saber escoltar» respecte a un n = 13, el 67% van indicar estar «totalment d'acord», el 14% «d'acord», 14% «una mica d'acord» i el 5% «en desacord».

Al cap de tres setmanes, a la cinquena pregunta «cal saber escoltar» respecte a un n = 13, el 71% van indicar estar «totalment d'acord», el 19% «d'acord» i el 10% «una mica d'acord», vegeu taula 7.

TAULA 7
Nombre d'alumnes que consideren que és important escoltar al mes i als tres mesos

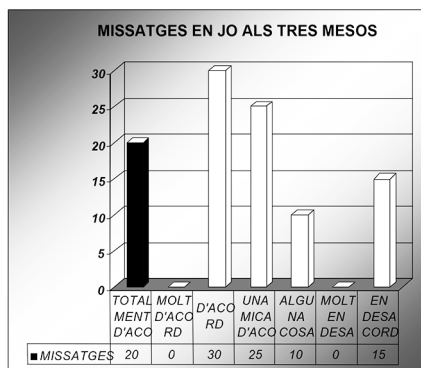
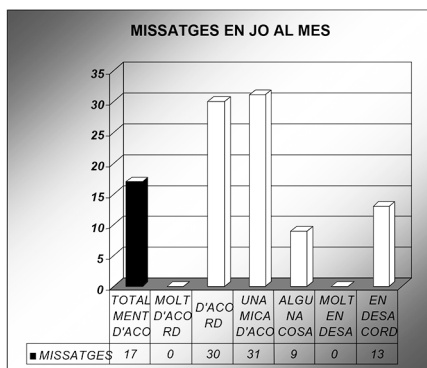


A la sisena pregunta «els missatges en JO ens ajuden a expressar sentiments» respecte a un n = 22, el 17% van indicar estar «totalment d'acord», el 30% «d'acord», el 31% «una mica d'acord», el 9% «alguna cosa en desacord» i 13% «en desacord».

A la sisena pregunta «els missatges en JO ens ajuden a expressar sentiments» respecte a un n = 22, el 20% van indicar estar «totalment d'acord», el 30% «d'acord», 25% «una mica d'acord», el 10% «alguna cosa en desacord» i 15% «en desacord», cal observar taula 8.

TAULA 8

Nombre d'alumnes que consideren que les tècniques requereixen escolta i missatges en JO

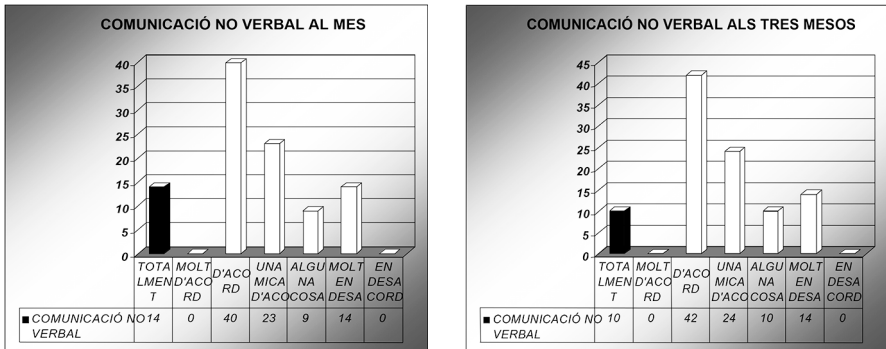


En la setena pregunta «ens comuniquem amb l'altre a través de la comunicació no verbal» respecte a un n = 21, el 14% van indicar estar «totalment d'acord», el 40% «d'acord», 23% «una mica d'acord», el 9% «alguna cosa en desacord» i el 14% «molt en desacord».

Als tres mesos, a la setena pregunta «ens comuniquem amb l'altre a través de la comunicació no verbal» respecte a un n = 21, el 10% van indicar estar «totalment d'acord», el 42% «d'acord», 24% «una mica d'acord», el 10% «alguna cosa en desacord» i el 14% «molt en desacord», vegeu taula 9.

TAULA 9

Nombre d'alumnes que consideren que la comunicació no verbal és molt important al mes i als tres mesos

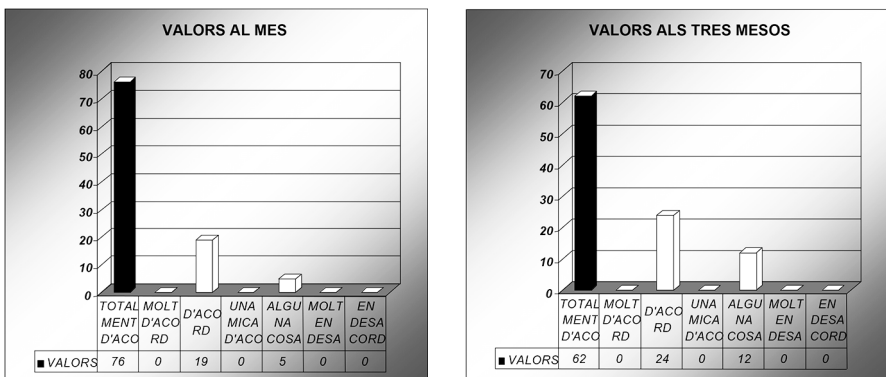


En la vuitena pregunta «el respecte, la tolerància, la solidaritat, el diàleg són valors necessaris» respecte a un n = 21, el 76% van indicar estar «totalment d'acord», el 19% «d'acord» i 5% «alguna cosa d'acord».

En la vuitena pregunta «el respecte, la tolerància, la solidaritat, el diàleg són valors necessaris» respecte a un n = 21, el 62% van indicar estar «totalment d'acord», el 24% «d'acord» i 12% «alguna cosa d'acord», cal observar taula 10.

TAULA 10

Nombre d'alumnes que consideren el respecte com a valor al mes i als tres mesos

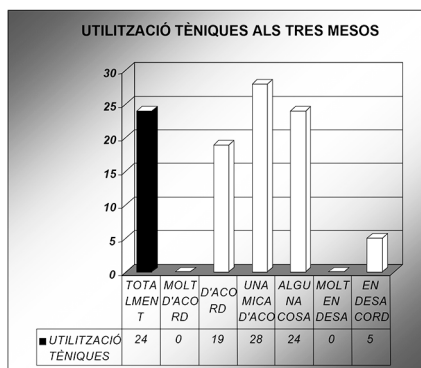
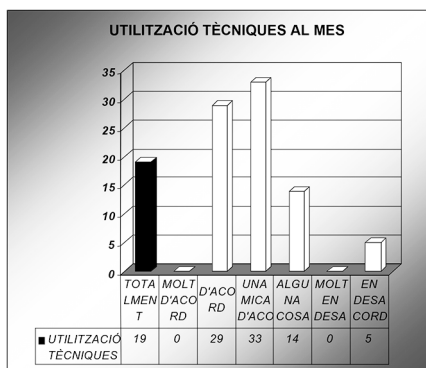


En la novena pregunta «en les últimes setmanes he utilitzat les tècniques del taller» respecte a un n = 21, el 19% van indicar estar «totalment d'acord», el 29% «d'acord», 33% «una mica d'acord», 14% «alguna cosa en desacord» i 5% «en desacord».

En la novena pregunta «en les últimes setmanes he utilitzat les tècniques del taller» respecte a un n = 21, el 24% van indicar estar «totalment d'acord», el 19% «d'acord», el 28% «una mica d'acord», 24% «alguna cosa en desacord» i 5% «en desacord», vegeu taula 11.

TAULA 11

Nombre d'alumnes que ha utilitzat les tècniques al mes i als tres mesos



Discussió

La violència entre menors és un greu problema avui en dia i això ens obliga a buscar noves vies alternatives de solució de conflictes.

Els menors aprenen fàcilment amb metodologies dinàmiques, participatives, comunicatives, que afavoreixen l'empatia (Ortega et. Col·laboradors, 2009).

Les aules avui dia, permeten als horaris de tutoria, disposar d'un temps per a la reflexió, per al treball d'aspectes morals i relacionals que afavoreixen el creixement personal.

Si pensem en una nova societat amb índexs de menor violència cal que els nens entenguin la importància del diàleg, el respecte, la tolerància, la companyonia i la solidaritat.

Els xiquets viuen en una societat violenta i reben aquesta violència a través de l'ús del llenguatge, a través de les noves tecnologies, els mitjans de comunicació, de models familiars, és a dir, molts d'ells acaben interioritzant la violència i entenent que aquesta és la millor eina per resoldre els seus problemes.

D'altra banda, els menors tenen una gran capacitat imaginativa, creativa, molt poques vegades fomentada des de les escoles, a causa de les pressions del propi currículum escolar, però si disposen d'aquests espais els donem l'oportunitat d'aflorar el seu talent, d'observar la vàlua a nivell individual i també grupal.

Per tot això, puc concloure que respecte a l'objectiu d'analitzar els efectes d'un programa d'entrenament en mediació a alumnes de primer de l'ESO, veiem que amb un breu entrenament, s'ha aconseguit un pas perquè els alumnes comencen a utilitzar tècniques que disminueixin la violència entre iguals.

El plantejament en dilemes morals de Kohlberg (1984), és fonamentari per al desenvolupament i creixement de les persones, és una etapa necessària que afavoreix la seva estructura moral (Martí-Vilar et. Col·laboradors, 2014).

Aprendre sobre el conflicte i les diferents formes de solucionar-ho, permet als menors una major comprensió de les dinàmiques comunicacionals i de les relacions. És la mediació una eina útil i necessària per a l'afrontament dels problemes interpersonals des d'una orientació de pau i no violència (Baixauli, 2002).

Entre les limitacions del programa puc destacar l'absència de grup de control amb el qual poder comparar els resultats de la intervenció, així com la mida de la mostra.

Finalment, tal com hem vist en els resultats, com assenyalaven Cooperrider i Witney (2005), en ser l'enfocament diferent, en ser diferent la pregunta generarà respostes més positives.

Queda molta feina per fer, però aquest pas ens indica que anem en la direcció correcta i caldrà realitzar un seguiment d'aquests alumnes per comprovar que els canvis perduren a mig i llarg termini.

També és recomanable generalitzar aquest estudi a totes les aules de l'ESO i poder observar les diferències que puguin sorgir en funció de les edats dels menors (Cava et. Col·laboradors, 2010). De la mateixa manera, seria aconsellable treballar amb els nens d'educació infantil i primària, utilitzant noves metodologies a l'aula, que permetessin la introducció de la cultura de la mediació i del diàleg a l'hora d'enfrontar-se als conflictes, una intervenció primerenca ajudaria a prevenir molts conflictes interpersonals i conflictes greus com poden ser el bullying, cyberbullying i violència de gènere (Monges et. col·laboradors, 2014; Garaigordobil i Martínez-Valderrey, 2014).

Referències

- Adell, M. A. i Estreder, V. (2008). La mediació en contextos escolars. *Anuari de Psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia*, 12 (2), 41-53.
- Baixauli, E. (2002). La Mediación Familiar: un camino hacia la solución de conflictos. Artículo publicado en Internet. <<http://www.adimer.org/docus/lamf.pdf>>.
- Baixauli, E.; Marín-Pérez, M.; Molero, M.; Montoya, I.; Cotelí, A. i García, G. (2013). Programa de entrenamiento en comunicación a padres: una vía de prevención de la agresión. *Mediatio: mediacion*, 4, 4-15.

- Barranco, C. (2011). Buenas Prácticas de calidad y trabajo social. *Alternativas*, 18, 57-74.
- Carrillo, I. (1992). Discusión de dilemas morales y desarrollo progresivo del juicio moral. *CL&E. Comunicación, lenguaje y educación*, 15, 55-62.
- Casares, J. (1997). Diccionario Ideológico de la Lengua Española. Editorial Gustavo Gili.
- Cava, M. J.; Buelga, S.; Musitu, G. i Murgui, S. (2010). Violencia escolar entre adolescentes y sus implicaciones en el ajuste psicosocial: un estudio longitudinal. *Revista de Psicodidáctica*, 15 (1), 21-34.
- Cooperrider, D. i Witney, D. (2005). *A Positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry*. Berrett-Koehler Oublishers.
- Díaz-Aguado, M. J. (2003). Adolescencia, sexismo y violencia de género. *Papeles del Psicólogo*, 84, 1-12.
- Díaz-Aguado, M. J. (2005). La violencia entre iguales en la adolescencia y su prevención desde la escuela. *Psicothema*, 17, 549-558.
- Díaz-Aguado, M. J. (2010). El papel de la mediación entre la familia y la escuela como prevención de la violencia. *Revista de mediación*, 6, 22-31.
- Garaigordobil, M. i Martínez-Valderrey, V. (2014). Efecto del Cyberprogram 2.0 sobre la reducción de la victimización y la mejora de la competencia social en la adolescencia. *Revista de Psicodidáctica*, 19 (2), 289-305.
- López, W. (2010). Intervención pedagógica basada en dilemas morales. *Magistro*, 4, 63-77.
- Martí-Vilar, M.; Vargas V.; Moncayo O. H. i Martí, J. E. (2014). La formación en razonamiento moral y pensamiento crítico en la Educación Superior. *Brazilian Geographical Journal*, 5, 398- 414.
- Monjas, I.; Martín-Antón, L. J.; García-Bacete, F. i Sanchiz, M. L. (2014). Rechazo y victimización al alumnado con necesidad de apoyo educativo en primero de primaria. *Anales de Psicología*, 30 (2), 499-511.
- Ortega, R.; Romera, E. i Del Rey, R. (2009). Protagonismo de la atención a la convivencia en la prevención de la conflictividad y la violencia escolar. *Acción Psicológica*, 95, 4-14.
- Quiroga, M. P. (2013). El innatismo moral, un nuevo paradigma de desarrollo moral, aportaciones desde la cognición y la neurociencia. *Acción Psicológica*, 10, 179-188.
- Kohlberg, L. (1984). *Psicología del desarrollo moral*. Bilbao: Desclée de Brouwer.
- Red, N. i Barranco, C. (2014). Trabajo social y participación en las políticas social. *AzarbeRevista Internacional de Trabajo Social y Bienestar*, 3, 39-45.
- Samper, P. Díez, I. i Martí, M. (1998). Razonamiento Moral y Empatía. *I Jornadas de Psicología del Pensamiento*. Universidad de Santiago de Compostela.

- Sastre, G.; Timón, M. i Moreno, M. (1998). Razonamiento moral y educación. *Educar*, 22-23, 155-170.
- Villanueva, L.; Usó, I. i Adrián, J. E. (2013). Los programas de mediación entre iguales: una herramienta eficaz para la convivencia escolar. *Apuntes de Psicología*, 31 (2), 165-171.